

обставин реабілітуючого характеру, призначати справу до судового розгляду, і крім того, відповідно до ч. 2 ст. 6 КПК України, доводити розгляд справи до кінця та за їх підтвердження постановляти виправдувальний вирок суду.

Тепер розглянемо підстави реабілітації, які існують на стадії судового розгляду справи. З аналізу норм КПК України, до них відносимо, в першу чергу, виправдувальний вирок суду. Відповідно до ч. 4 ст. 327 КПК України, виправдувальний вирок постановляється у випадках, коли не встановлено події злочину, коли в діянні підсудного немає складу злочину, а також коли не доведено участі підсудного у вчиненні злочину. Цей перелік є вичерпний. Ч. 1 ст. 282 КПК України наводять перелік випадків, коли кримінальна справа підлягає закриттю на стадії судового розгляду – реабілітуючих обставин не називає. Це абсолютно правильно і повністю відповідає ч. 2 ст. 6 КПК України.

Однак, щодо інших частин даної статті (ст. 282 КПК України) у нас виникають певні застереження. Так, відповідно до ч. 2 ст. 282 КПК України, якщо прокурор відмовляється від підтримання державного обвинувачення в суді, а потерпілий не вимагає продовження розгляду справи й не бажає сам підтримувати обвинувачення – в такій ситуації суд своєю постановою (ухвалою) закряває кримінальну справу, не доводячи її розгляд до кінця. На сьогодні, закриття кримінальної справи за цією обставиною не є підставою для реабілітації особи. Але проект КПК України № 1233 в п. 2 ч. 5 ст. 617 вказав, що підсудний, провадження в кримінальній справі відносно якого закрито у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення, має право на реабілітацію. Ще одним прикладом обмеження прав підсудного є ч. 3 ст. 282 КПК України. Так, дана частина статті передбачає, що суд своєю ухвалою (постановою) закряває кримінальну справу про злочин, зазначений у ч. 1 ст. 27 КПК України (справа приватного обвинувачення) у зв'язку з наявкою потерпілого в судові засідання без поважних причин. В даній ситуації функції обвинувача лежать на потерпілому (його представнику), і звичайно його неважко унеможливити подальший розгляд справи. Однак, ситуація, яка складається є несправедливою щодо підсудного. Так, якщо він дійсно невинуватий у вчиненні злочину, то повинен постановитись виправдувальний вирок суду, а не постановою про закриття кримінальної справи, яка, в свою чергу, позбавляє його права на реабілітацію. Таку неязку до суду без поважних причин можливо розглядати як своєрідну відмову потерпілого від обвинувачення. Так, наприклад, Проект КПК України № 1233 таку відмову вважає підставою для реабілітації (ч. 5 ст. 617).

Отже, підводячи підсумок всьому вищевказаному, виділимо два ключових моменти: по – перше, відсутність на законодавчому рівні чітко визначених підстав реабілітації є дуже негативним явищем, що звисно породжує як теоретичні, так і практичні проблеми застосування цього інституту; по-друге, підстави реабілітації особи поділяються на фактичні та юридичні. До перших, необхідно віднести: незаконність і необґрунтованість кримінального переслідування або (та) засудження, а до юридичних підстав (на етапах судового провадження) – постановою про закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину; за відсутністю в діях особи складу злочину чи при недоведеності участі обвинуваченого у вчиненні злочину; а також виправдувальний вирок суду. Крім того, до внесення відповідних змін в чинне законодавство, підставою реабілітації необхідно вважати і постанову про закриття кримінальної справи у зв'язку з відмовою прокурора від підтримання державного обвинувачення (якщо мотиви такої відмови мають реабілітуючий характер).

Список використаних джерел:

1. Бойцова Л.В. Уголовная юстиция: Гражданин - государство. Монография. – Тверь, 1994. – 215 с.
2. Каплина О.В. Проблемы реабилитации в уголовном процессе Украины: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Каплина Оксана Владимировна. – Х., 1998. – 230 с.
3. Орлова М.В. Институт реабилитации в уголовном процессе: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Орлова Марина Владимировна. – М., 2006. – 164 с.
4. Петрухин И.Л. Реабилитация // Законодательство. 2004. №3. – С. 25-31.
5. Проказин Д.Л. Реабилитация: основания условия и содержание в уголовном судопроизводстве: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Проказин Дмитрий Леонидович. – М., 2006. – 191 с.
6. Тагиев Д.А. Реабилитация на досудебном производстве по уголовным делам: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Тагиев Денис Аусфович. – М., 2005. – 187 с.
7. Тертишник В.М. Научково – практичний коментар до Кримінально – процесуального кодексу України / В.М.Тертишник. – К.: А. С. К., 2007. – 1056 с.

Основні тенденції діяльності держави у сфері застосування кримінальних покарань

*Кочинева Аліса Олександрівна,
студентка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Протидія злочинності в Україні є одним з пріоритетних напрямів державної політики. Суспільство завжди застосовувало низку запобіжних заходів, щоби протистояти порушенням кримінального закону і стримувати своїх членів від вчинення протиправних дій.

Практика призначення покарання засвідчує, що при винесенні вироку суди внутрішню орієнтовані на застосування позбавлення волі, незважаючи на тяжкість злочину, без ретельного, всебічного розгляду обставин справи, збільшення строків покарання за вчинення окремих злочинів. Якість виконання покарань є недостатньо ефективною, про що свідчить високий рівень рецидивної злочинності. Своєю чергою, ефективність покарання залежить передовсім від того, наскільки правильно і справедливо призначено покарання і наскільки воно відповідає тяжкості вчиненого злочину.

Завданнями політики держави у сфері застосування кримінальних покарань сьогодні мають стати: вибір найбільш суспільно небезпечних діянь, які підпадали б під ознаки складу тих чи інших злочинів, за які признається кримінальне покарання; вибір найбільш оптимально побудованих санкцій, які б відповідали ступеню суспільної небезпеки вчиненого злочину та особистості злочинця; застосування принципу економії репресії і подальше впровадження санкцій, не пов'язаних із позбавленням волі. Неможливо будувати нове суспільство, що базується на демократичних цінностях і водночас проводити репресивну політику. Але зовсім відмовитися від кримінальних покарань суспільство не може, хоча воно повинно розуміти, що це не є основним засобом у запобіганні злочинності.

Безумовно, покарання є одним із засобів запобігання злочинності, особливо, коли існує ціла низка об'єктивних і суб'єктивних чинників, які зумовлюють подальше її зростання в Україні (зниження життєвого рівня більшість населення, тіньовий сектор економіки, зниження авторитету влади та послаблення державного управління тощо). Однак загально-превентивні дії повинні бути зумовлені не жорсткістю покарання, а його невідворотністю. Варто це раз підкреслити і боротися з злочинністю. І як би покарання, хоча і важливий, але не основний засіб боротьби з злочинністю. І як би сьогодні не хотілося швидше скоротити кількість злочинів, елементами погроз, посилення покарання, навіть застосування довічного ув'язнення та смертної кари, досягти цього неможливо. На жаль, кримінальне законодавство України і практика його застосування переконливо свідчать, що держава відводить кримінальному покаранню значну роль. Загалом відомо, що незважаючи на приєднання до міжнародних документів з прав людини і взяття перед Європейською спільнотою зобов'язань щодо дотримання прав кожного громадянина, Україна, як не прикро зазначати, входить до "лідерів" із застосування запобіжного заходу "утримання під вартою" та кримінальних санкцій з призначенням покарань у вигляді позбавлення волі, а саме – посідає одне з перших місць у світі (після США, Росії, Білорусії) [4, с. 532].

Прагнення вирішити проблему злочинності за рахунок посилення карального впливу (утримання під вартою як найголовніше профілактичне завдання на стадії проведення досудового слідства; розширення такого виду покарань, як позбавлення волі, особливо з терміном 10, 15, 20 років тощо), характерно для нашого суспільства. На жаль, воно мало обізнане в тому, чим насправді обертається для його членів відбування покарань у вигляді позбавлення волі, особливо у відповідних установах, що іменуються "фабриками злочинності" і є, як і сучасна кримінально-виконавча система, одними з найнебезпечніших у світі.

В Особливій частині КК України альтернативні покарання представлені досить широко, але їх застосування, як і раніше, запроваджується неослідовно та недостатньо. Зокрема, питома вага штрафу, як основного виду покарання, становить близько 32% від загальної кількості санкцій. Однак цей вид санкцій застосовувався лише приблизно до 5% засуджених. Громадські роботи передбачені у 14-ти санкціях, їх застосування починалося з 0,07%, а нині становить 1,7%. Не краще виглядають і застосування виправних робіт (5,9%), арешту (0, 001%) і обмеження волі (1,6%) [3, с. 33].

Такий стан застосування кримінальних покарань можна пояснити:

- зростанням кількості тяжких та особливо тяжких злочинів, що обумовлює призначення вироку у вигляді позбавлення волі;
- відсутністю роз'ясненню щодо застосування альтернативних позбавленню волі видів покарань (особливо стосовно арешту);
- неефективності інших видів покарання, особливо через складну економічну ситуацію в країні, через безробіття та зuboжіння основної маси населення;
- недосконалістю законодавства.

Як вже було зазначено, Україна серед країн Середньої і Західної Європи посідає третє місце після Росії та Білорусії за кількістю ув'язнених на 100 тис. населення. Це дає привід замислитися над необхідністю обмежити застосування позбавлення волі, враховуючи його руйнівний вплив на особу, та суспільство.

Суспільство, держава та кожен її громадянин повинен зрозуміти все для того, щоби підняти рівень моральності, правової культури для досягнення основної мети – скорочення кількості вчинених злочинів та установлення рівноваги між вчиненими негативними діями і покаранням за них.

Ідеальний результат, якого прагне держава, зазначений саме у ст. 50 КК України: покарання злочинця, виправити його та запобігти вчиненню нових злочинів. Але досягнення такого результату – це лише віддалений результат, а то й мрія (наприклад, по відношенню до такої мети, як виправлення засуджених) [4, с. 612].

Нейтралізація антисупільної поведінки засуджених та осіб, що відбули покарання, забезпечується розробкою та виконанням комплексних програм протидії злочинності. Одержавши чисельні суперечності у розробці та реалізації різного роду комплексних програм запобігання злочинності, зазначимо, що до їх змісту неодмінно потрібно долучити питання щодо ефективності кримінальних покарань, підходів до призначення видів та термінів покарання, а також організації профілактичної роботи зі звільненими.

На основі викладеного головними напрямками діяльності держави та суспільства слід вважати:

- необхідність прийняття комплексу законодавчих та організаційних заходів, спрямованих на реформування політики держави у сфері застосування кримінальних покарань (призначення, виконання, відбування). Тут повинно знайти своє місце і визнання недолічності тривалих строків покарання у вигляді позбавлення волі для більшості засуджених, удосконалення санкцій Кримінального кодексу, обмеження перебування під вартою підсудних в період розгляду кримінальних справ до набуття вироком законної сили, застосування видів покарань, альтернативних позбавленню волі, а також застосування таких запобіжних заходів, як підписка про невід'яз, особиста порука, порука громадської організації або трудового колективу, застава;

- необхідно спрямувати зусилля держави на розробку та вживання запобіжних заходів щодо попередження злочинів. Особливе місце тут має займати дослідження щодо визначення ефективності застосування позбавлення волі, оскільки цей вид лише на певний час може попередити вчинення нових злочинів, а загалом не досягає мети, зазначеної у кримінальному законодавстві України;

- важливим залишається і чинник соціальної адаптації звільнених з місць позбавлення волі, організація їх життєзабезпечення та побуту. Звільнившись від покарання, колишній злочинець повинен мати змогу жити і працювати, мати сім'ю і утримувати її, не стати тягарем для суспільства, якому він вчинив і так багато шкоди.

- доцільно вживати широкомасштабних заходів щодо зміни громадської думки відносно тенденцій застосування позбавлення волі та руйнівного впливу такого виду покарання.

Але основним напрямом держави у боротьбі зі злочинністю повинно стати не тільки притягнення винних до кримінальної відповідальності і призначення покарання. Держава має право карати, але вона не має права ставити своїх громадян в таке становище, що провокє, або навіть підготовує до злочинної діяльності не тільки осіб, які мають судимість, не стали на шлях виправлення, мають наміри і надалі скоювати злочини, а й найбільшій прошарку населення, армія яких шорокку поповнюється. Саме тому необхідно вжити термінових заходів до поліпшення економічного та соціального становища суспільства, підняття життєвого рівня населення, відродження моральності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
2. Московский комсомолец в Украине. 19–25 марта 2008. – С. 17.

3. Аналіз роботи суддів загальної юрисдикції у 2001 році за даними судової статистики // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 4 (12). – С. 13–25.
 Малиренко В. Т. Про покарання за новим Кримінальним кодексом України. К.: Фенікс. "Правова ініціатива". 2003. – С. 15–23; Статистика судимості та призначення видів кримінального покарання // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 4 (18). – С. 36–41.

4. Философская энциклопедия. Т. 5. – М., 1970. – С. 168, 437; Керимов Д. А. Философские проблемы права. – М.: Юрид. лит., 1972. – С. 190; Новейший философский словарь / Сост. А. А. Грицанов. – Мн.: Изд. В. М. Скакун, 1998. – С. 779.

Місце засобів кримінально-правової охорони трудових прав людини серед інших засобів їх охорони

*Луцик Галина Дмитрівна,
 здобувачка кафедри кримінально-правових дисциплін
 Львівського державного університету внутрішніх справ*

Забезпечення прав людини включає в себе такі елементи (напрями) державної діяльності як сприяння реалізації прав людини, охорона прав людини, захист прав і свобод людини [1, 20].

Держава як орган, який встановлює правила поведінки роботодавців та найманих працівників на ринку праці має забезпечити державний нагляд і контроль за додержанням встановлених нею правил, тобто нормативно-правових актів з питань трудової діяльності.

Зважаючи на поширеність порушень трудових прав, які мають місце останнім часом, одним із важливих юридичних засобів забезпечення таких прав в Україні є встановлення різних видів юридичної відповідальності як необхідного засобу забезпечення нормального життя суспільства та його реакції на порушення важливих суспільних відносин.

З метою забезпечення трудових прав людини держава встановлює матеріальну, дисциплінарну, адміністративну, а також кримінальну відповідальність.

Дієвий контроль за дотриманням трудового законодавства з боку суспільства та державних органів забезпечує високий рівень захисту трудових прав людини. Однак, зважаючи на зростання останнім часом порушень трудових прав людини така діяльність потребує вдосконалення.

Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю здійснюється різними державними органами та громадськими організаціями, які в своїй діяльності незалежні від власника чи уповноваженого ним органу та спрямовані на своєчасне виявлення та запобігання таким порушенням.

Центральними органами виконавчої влади здійснюється контроль за додержанням законодавства про працю на підприємствах, в установах і організаціях, що перебувають у їх функціональному підпорядкуванні.

Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів про працю здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

Громадський контроль за додержанням законодавства про працю здійснюють професійні спілки та їх об'єднання.

Для здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю Указом Президента України № 386 від 06.04.2011 створено Державну інспекцію України з питань праці, яка є правонаступником прав та обов'язків Державного департаменту нагляду за додержанням законодавства про працю підрозділів (Держанглядираці) – урядового органу, що діяв у системі Міністерства праці та соціальної політики.

Діяльність цього органу спрямована на вирішення гострих проблем сьогодні як погіршення заборгованості із виплати заробітної плати, виплата заробітної плати в розмірі нижче мінімального, приховування трудових відносин, видача заробітної плати в «конвертах», а також виконання роботодавцем вимог законодавства про працю.

З метою державного контролю за додержанням законодавства про охорону праці в Україні створений Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляд), який має структурні підрозділи в адміністративно-територіальних одиницях та діє в межах повноважень визначених Постановою Кабінету Міністрів України № 1640 від 23.11.2006.